

NARAVOVARSTVENO OBMOČJE V KAMNIŠKO-SAVINJSKIH ALPAH

(Gradivo za predlog)

MARJAN RAVBAR

Kamniško-Savinjske Alpe sodijo med večja, naravno zaključena, pretežno prvobitna pokrajinska območja naravnih lepot. Njihove znamenitosti imajo poseben narodni, kulturni, znanstveni in rekreacijski pomen. Naravne in kulturne vrednote osrednjega dela Kamniško-Savinjskih Alp naj bi se ohranile v dobro prebivalstva, znanosti in gospodarstva.

Prvi predlogi za zavarovanje nekaterih najlepših predelov Savinjskih Alp segajo v čase pred drugo svetovno vojno. Takrat so nameravali razglasiti Logarsko dolino z Okrešljem za narodni park (še zdaj so ohranjene modre opozorilne table pri vstopu v Logarsko dolino), vendar do uresničitve ni prišlo.

Leta 1950 je bil zavarovan Robanov Kot. Med povojne varstvene ukrepe lahko štejemo tudi začasno zavarovanje Velike planine. Znanih je še več predlogov, ki pa niso bili uresničeni: arh. Kopača predlogi za zavarovanje doline Kamniške Bistrice in Velike planine iz leta 1958, projekt tako imenovanega »Kamniškega nacionalnega parka« iz leta 1963 itd.

Leta 1965 je dr. Piskernikova pripravila predlog za ustanovitev bilateralnega parka na območju Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Istočasno so v Avstriji pripravili podoben predlog. S tem bi se oba dela stikala. Toda do realizacije Koroško-slovenskega parka ni prišlo, ker je Piskernikova leta 1967 umrla.

Leta 1968 je ideja o krajinskem parku ponovno oživila in Zavod za spomeniško varstvo SRS je po naročilu Biroja za regionalno prostorsko planiranje izdelal predlog, po katerem bi se park razširil na vzhod in zahod. Ta predlog vsebuje tudi členitev na več enot z različno strogimi varstvenimi režimi.

Nov predlog zavarovanja Kamniških Alp je nastal leta 1974 v okviru regionalnega prostorskega plana: Najpomembnejša naravna dediščina SR Slovenije. Ta predlog v bistvu nadaljuje težnje po kompleksnem varovanju vsega gorskega sveta. Zaščita predlaganega Kamniško-savinjsko-karavanskega območja je bila uvrščena v varstveno kategorijo krajinskega parka. Predvideni park bi segal nekako od Stola na zahodu do doline Tople in Smrekovskega pogorja na vzhodu. Obsegal bi torej ves visokogorski svet med državno mejo na severu in južnem obrobjem Kamniških Alp. V junij 1975 je prišla pobuda od občine Kamnik, da bi se zavarovanje Kamniških Alp pokrenilo z mrve točke. Predstavniki občine žele, da bi se pripravil predlog za zavarovanje, za status narodnega parka. Na skupnem sestanku v prostorih občine Kamnik (4. 6. 1975) je bilo sklenjeno: Zavod SRS za spomeniško varstvo pripravi gradivo in variantne predloge za proglasitev Kamniško-savinjskega narodnega parka, ki bi obsegal površje med Kokro in Savinjo in bi vključeval le osrednji greben Kamniško-Savinjskih Alp. Le izjemoma bi narodni park segal vzhodneje ali zahodnoje od omenjenih rek.

Predlagani narodni park bi bil gorski in visokogorski park. To bi bila njegova glavna in poudarjena značilnost. Druge njegove značilnosti bi bile še: gozdne površine, turizem in planinstvo, raztresene gorske kmetije in manjša gorska naselja. Ravnine, tudi obdelovalne površine so neznatne. Prav tako ni industrije in večjih naselij (največji naselji sta Solčava in Jezersko). V predlogu sta dva cestna mejna prehoda (Jezersko za mednarodni in Pavličevo sedlo za maloobsejni promet) in tri turistična gorska središča z žičnicami (Velika planina, Jezersko in Kravec). Vsa našeta dejstva niso v nasprotju z zavarovanjem, nasprotno celo utemeljujejo ga. V zvezi s tem namenom naj se:

- ohrani lepota in prvobitnost prirodne in kulturne pokrajine;

- varuje značilna flora in favna;
- omogoči uživanje naravnih in kulturnih vrednot območja čim širšemu krogu ljudi;
- usklajajo ukrepi za varovanje, negovanje in gospodarsko pospeševanje območja z interesi znanosti, rekreacije in prebivalstva, ki prebiva na tem območju.

Nasprotno pa po našem mnenju niso v narodnem parku zaželeni:

- industrija (predvsem »umazana« industrija);
- večji energetski objekti;
- večja naselja;
- večji infrastrukturni objekti;
- rudni kopi, kamnolomi, peskokopi;
- vsi onesnaževalci voda in zraka;
- večje tehnične naprave, ki spreminjajo podobo pokrajine;
- velike avtomobilske ceste;
- kmetijske in gozdne plantaže;
- hrup ipd.

Režim narodnega parka načeloma dovoljuje graditev novih prometnih poti (ceste, žičnice), če niso v nasprotju z namenom zavarovanja. Dovoljene so tudi takšne gospodarske dejavnosti, ki ne prizadevajo pokrajine, ampak celo ohranjajo njene značilnosti. Tudi turistična središča z napravami za zimske športe so načeloma dopustna, vendar bo v bodoče potrebno preprečiti stihijo in nenatrčnost. Zanje bo treba rezervirati določene predele, medtem ko bo druge treba varovati za vsako ceno. Bolj kot doslej bo potrebno poudarjati načelo, da je lepa in ohranjena narava neprecenljiv turistični kapital.

Ta cilj je možno doseči z različno členitvijo pokrajine, to je z opredelitvijo naravovarstveno bolj ali manj zaščitenih con, in sicer con popolne zaščite narave, »mirnih con«, v katerih se tehnični razvoj močno omejuje ter con s tehničnimi napravami, ki so zaradi naravnih danosti, prometa in že obstoječih naprav za to posebej primerne. Po navedenih izhodiščih je bilo območje Kamniško-Savinjskih Alp razdeljeno na štiri cone; pri tem je bilo možno conirati le deloma glede na členitev naravno omejenih pokrajinskih enot (enoten vizualni prostor ipd.). Coniranje temelji na analizi prirodnih in kulturnih vrednot prostora ter na dosedaj znanih razvojnih možnostih posameznih območij. V posameznih območjih je tako tem zasnovam prilagojena stopnja varstva narave. S tem v zvezi so posebej naslednja izhodišča:

- Kmetijstvo in gozdarstvo sta v gorskem svetu nujno potrebna za ohranitev kulturne pokrajine in za vzdrževanje ravnotežja naravnih sil. Opuščanje gospodarjenja kmetijskih in gozdnih površin v večjem obsegu bi prizadelo ne samo turistično-rekreativno, temveč tudi naravovarstveno vrednost prostora. Predlogi za naravovarstvena območja zato ne omejujejo kmetijskega in gozdnega gospodarjenja.

- V območju Kamniško-Savinjskih Alp, kjer predstavlja naravna in kulturna pokrajina osnovo rekreacijsko-turističnega razvoja, imajo ukrepi za njeno varstvo in negovanje primarni pomen. V prostorsko planiranje integrirani ukrepi za varstvo narave nenadomestljivega turističnega in rekreacijskega kapitala Kamniško-savinjskih Alp so zato samoumevni.

- Ustrezno ravnotežje naravnih sil je pogoj za vzdrževanje in nadaljnje razvijanje narave in kulturne pokrajine. Zato se z naravovarstvenimi ukrepi ne izločajo posegi tistih dejavnosti, ki varujejo okolje in nadaljnjo optimalno izrabo prostora Kamniško-savinjskih Alp.

- Smisel naravovarstvenega varovanja ni v zaščiti prostora pred, temveč za človeka. Zato naj bi bila v naravovarstvena območja možna prometna dostopnost; z javnimi prometnimi sredstvi naj bi ostal nedostopen le relativno manjši del območja Kamniško-savinjskih Alp.

LEGENDA:

- meja I. predloga
- meja II. predloga
- I. varstveni režim
- II. varstveni režim
- III. varstveni režim
- IV. varstveni režim
- naravni spomenik nacionalnega pomena

– Za zagotovitev sodobnih življenjskih razmer stalnega prebivalstva je pomemben nadaljnji razvoj zlasti naslednje prostorske opremljenosti: izboljšanje prometne povezanosti, možnost ustrezne zaposlitve, izboljšanje komunalne infrastrukture, izboljšanje oskrbe in možnosti izobraževanja. Z naravovarstvenimi ukrepi v sedanjem poseljenem območju Kamniško-Savinjskih Alp razvoj teh funkcij v ničemer ni oviran.

Predlagani osnutek Kamniško-Savinjskega narodnega parka zajema osrednje območje Kamniško-Savinjskih Alp. Na severu se naslanja na jugoslovansko-avstrijsko mejno linijo, od koder obkroža ves osrednji in najvišji del Alp. Zunanja meja poteka na vzhodu po grebenih Olševe in Raduhe, preseka Savinjo pri Lučah, poteka nato po dolini Lučnice, se vzpne na Rogač in Lepenatko ter nato poteka po južnem robu Kamniških Alp do Storiča, kjer se meja obrne proti severu do državne meje. V drugi varianti pa gre le za dodatno razširitev na zahod, saj se le-ta ponuja sama po sebi. V narodni park bi vključili še pogorje Košute ter dolino Tržiške Bistrice z Lamsko dolino. Poleg osrednjega gorskega območja zajema predvideni park tudi naslednje izrazitejšje alpske doline: Makekovo kočno, Ravensko kočno, Matkov kot, Logarsko dolino, Robanov kot, dolino Kamniške Bistrice ter dolino Tržiške Bistrice. Območje narodnega parka bi zajemalo del teri-

torija občin: Kamnik, Kranj, Mozirje in Tržič. V skupnem obsegu meri 43 000 ha (po planimetskem izračunu), kar pomeni 2,17 ‰ celotne površine SR Slovenije.

Kot je bilo že omenjeno, bi v posameznih delih narodnega parka vladali različno strogi varstveni režimi. Predlagamo štiri vrste varstvenih režimov, ki se stopnjujejo od splošnega in najmilejšega do najstrožjega. Splošni varstveni režim bi veljal za večji del narodnega parka. Obsegala naj bi sezonsko in stalno poseljena območja, ki se izkoriščajo predvsem za kmetijstvo, gozdarstvo in turizem. V tej coni naj bi se torej koncentrirala naselja, objekti in naprave, ki so potrebni za ekonomsko uspešen turistični razvoj, vendar naj bi se razporedile, velikost in gostota stalnih ter turističnih naselij stalno usklajala glede na razpoložljivi naravni potencial ter skladno s principi estetskega vključevanja v naravno in kulturno pokrajino.

V območjih strožjega varstvenega režima (tretja cona) naj bi se ob smiselni kmetijski in gozdni izrabi vzdrževala kulturna agrarna in gozdna pokrajina. Glede na naravovarstveno in turistično-rekreacijsko funkcijo bi ta cona predstavljala prehodna območja med »conami miru« ter stalno poseljenimi in gospodarsko ter poselitveno intenzivneje izkoriščenimi prostori (4. cona). Območje strožjega varstvenega režima naj bi bilo odprto za javni promet zaradi ohranitve sedanje narave in kulturne pokrajine. Ta režim bi veljal za naslednja območja:

- zgornji del pogorja Olševe;
- zgornji del pogorja Raduhe;
- Logarska dolina;
- Jezersko z Ravensko in Makekovo kočno;
- zgornja dolina Kamniške Bistrice;
- dolina zgornje Kakre (od Komende navzgor);
- dolina zgornje Tržiške Bistrice (od Medvodja navzgor);
- dolina zgornje Lomščice (od Slaparske vasi navzgor).

Območja strogega varstvenega režima (druga cona) naj bi obsegala v celoti stalno neposeljena, večinoma nerodovina in le deloma za agrarno-planinsko, gozdno in lovsko gospodarstvo izkoriščena območja. V drugi coni naj bi se ohranila naravna in kulturna pokrajina, brez naselij in prevoznih poti. Na ta način je ta območja mogoče ohraniti kot »cone miru«, ki so namenjene aktivnim obli-

kam rekreacije v prosti naravi. Ta režim bi veljal za naslednja območja:

- Matkov kot;
- Robanov kot;
- pogorje Storžiča (nad gozdno mejo);
- pogorje Košute (nad gozdno mejo).

V območje najstrožjega varstvenega režima (prva cona) naj bi bilo vključeno območje visokogorskega, neposeljenega in gospodarsko praktično neizkoriščenega prostora Kamniško-Savinjskih Alp.

Ta režim bi veljal samo za osrednji greben Karniških Alp ter za Dolžanovo sofesko pri Trziču. Navedeno območje naj bi se zavarovalo kot naravni rezervat. Območje bi bilo ohranjeno v

sedanjem naravnem stanju, zato bi bila v njem zavarovana vsa živa in neživa narava, naravni procesi pa naj bi v največji možni meri potekali brez direktnih in indirektnih posegov človeka.

Za pospeševanje razvoja v celotnem naravovaršvenem območju bi bilo potrebno izdelati razvojni program, ki bi moral uskladiti programe razvoja posameznih sektorjev, zlasti rekreacije, poselitve in izgradnje infrastrukturnih objektov. Z razvojnimi programom bi se uskladili hkrati urbanistični programi občin in elementi pokrajinskega oblikovanja. V skladu s sprejetim razvojnimi programom bi se za območje Kamniško-Savinjskega narodnega parka dopolnili urbanistični redi prizadetih občin.

KNJIGA O NARAVI NA KOROŠKEM

F. VOGELNIK

Konec leta 1974 je pri založbi J. Heyn v Celovcu izšel prvi zvezek dela, ki obravnava naravo naše sosednje dežele, pod naslovom **Die Natur Kärntens**. Ker gre za bližnjo pokrajino, ki jo omejujejo na jugu apnenčaste Karavanke in Karniške Alpe, na severu pa kristalinične Visoke in Nizke Ture, želim v nekaj vrsticah povzeti vsebino prvega zvezka.

Alpe upravičeno zaslužijo, da jih spoznamo. V svetovnem merilu so sicer majhno gorovje, kljub temu pa so daleč bolj pestre in polne vsakovrstnih naravnih znamenitosti kot marsikatero veliko gorovje. Nobenemu gorovju se ni posvetilo in se ne posveča z vsem žarom toliko učenjakov, nobeno gorovje ni prevzelo toliko umetnikov, nobeno gorovje ni imelo tako burne gorniške zgodovine. Kako naj jih razumemo in doumemo – Alpe in može, ki so živeli zanje – kako naj pišemo o njih, če jih vsaj nekoliko ne spoznamo, če ne obvladamo fitlega najosnovnejšega znanja, brez katerega nam je tuje in nerazumljivo vse, kar se je nakopičilo v minulih stoletjih? Kako drugačne so planinske ture, če vidiš in doživljaš naravo v celoti, če si vsaj malo geologa, mineraloga, glaciologa in botanika!

Temu namenu želi ustreči tudi naša knjiga. Prvo poglavje, najboljše, obravnava geologijo (Aus der Geologie Kärntens). Napisal ga je **Franz Kahler**. »Geologija je lepa, dasi tudi zahtevna veda«, pravi avtor, »vendar je zanimivo, včasih razburljivo spoznati njene izsledke.« Vsak košček sveta je za geologe trd oreh, posebej velja to za Alpe.

Potem ko nam razloži osnovne pojme, nas brez odlašanja povabi na teren in v njegovi družbi popotujemo po gorati Koroški od Štalenske gore v Karniške Alpe, nato v Karavanke in Visoke Ture ter v Labotsko dolino. Vseskozi sledimo natančni in obenem poljudni razlagi dogajanj v zemeljski skorji, kakor se razodevajo na površju in pod njim, od pradavnine do sedanjosti.

Precej strani je odmerjenih rudninam in njihovemu nastanku, saj se je po zaslugi kovin človek vzdignil iz primitivnega živetarjenja v udobje visoke civilizacije. Na Koroškem se na naštetih krajih srečujemo s prastarim in starim rudarstvom (zlato, srebro, svinec, cink, železo).

Drugo poglavje je prispeval Heinz Meixner (Minerale in Kärnten). V njem povzema in pogloblja Kahlerjeve ugotovitve. Rudnine so imele na Koroškem že davno pomemben delež v gospodarstvu. Od srebra 18. stol. se je plemstvo ukvarjalo z zbiranjem mineralov. B. Hacquet je prišel na svojih raziskovalnih popotovanjih do Grossglocknerja. Z. Zois je znan organizator zbiranja mineralov. Nastala so prava mineralološka dela. H. Meixner je avtor četrtega dela, ki obravnava minerale na Koroškem.

Dandanes razlikuje sistematika kakšnih 3000 vrst in najpomembnejših podvrst mineralov; 536 jih premore Avstrija, Koroška 325. Medtem ko smo

pri Kahlerju spoznavali geološka dogajanja, nas Meixner opozarja na nahajališča najpogostejših in najzanimivejših, pa tudi najredkejših mineralov od Grossglocknerja do Labotske doline in Karniških Alp. Mineralogi še vedno odkrijejo kaj novega. Iskanje in zbiranje mineralov – tudi prekopčevanje z njimi – se v zadnjem času vedno bolj širi. Najbolj priročna razstava svežih kamnin je grušč, ki se odlaga na robu ledenikov v Centralnih Alpah. Fritz Turnowsky je pisec poglavja o flori (Aus der Flora Kärntens). Medtem ko so mineraloško najbogatejše Centralne Alpe, najrevnejše pa apnenčaste gore, je pri flori ravno narobe: na apnenčasti in dolomitni (bazični) podlagi srečujemo najbolj pisano in raznovrstno cvetano, v primeri s katero je flora silikatnih (kisljih) tal neprimerno siromašnejša (s tem ne mislimo reči, da je manj zanimiva). Pri flori je treba upoštevati ne samo podlago, ampak tudi zemljiščno lego, velike višinske razlike na kratkih razdaljah (na Koroškem 300 do 3800 m nadm. viš.), smer gorskih hrbtov, katerih prisojna pobočja imajo čisto drugačno mikroklimo od osajnih, ne nazadnje pa tudi zgodovino poselitve od konca ledene dobe, ki je bila Koroško zagrnila z debelim ledenim oklepom. Pred njim so se občutljive cvetnice morale umakniti v varna zatočišča, kjer so preživela cela desetisočletja, dokler niso napačili toplejši časi in se je začelo (ponovno, zakaj vmesnih toplejših obdobij je bilo več!) burno osvajanje kopenski tal, ki smo mu marsikje priče tudi dandanes (nazadovanje ledenikov). Kjer ima gorska narava mir pred človekom, lahko lepo razločimo vegetacijske pasove. V ledeni dobi ni bilo takega »reda«: doline so bile polne ledu in zaradi toplotne inverzije so bili vegetacijski pasovi postavljeni na glavo. In komaj so si utesnjene rastline opomogle od mraza, že je bil tu Homo sapiens ter si začel prilagočati naravo zase. Nekaj je treba upoštevati: večisočletna klimatska stalnost je utopija.

Vsi naštetih dejavniki vplivajo na floro posameznega območja; in če stvar obrnemo in postanemo floristi, bomo spoznali, da je v cvetani zapisana večisočletna, večdesetisočletna in celo večstoletna zgodovina, vse prej kot prizanesljiv boj za obstanek. Treba se je naučiti brati!

Tudi poglavje o flori Koroške ni in ne more biti izčrpno in popolno. Že golo naštevaje bi preseglo odmerjeni prostor. (Pri kartiranju flore na Koroškem so naštetih v posameznih pravokotnikih, ki merijo okrog 50 km², 300–800 vrst cvetnic in praprotnic.) Povsod nas pisec opozarja na najbolj značilne in najbolj pogoste predstavnice posameznega območja. Tudi na redkosti za sladokusce ne pozabija: pri Spitaltu so npr. odkrili na samem sredju gozda velik grm rumenega sleča (pontska azaleja, Rhododendron luteum). Osupli botaniki si je najdbe še dandanes ne znajo razložiti. Kakor hitro se je to razvedelo, je bilo treba grm brž zavarovati z žično ograjo, sicer bi ga bili že davno osmukali do korenin. (Podobno so